

Dierenwelzijnsvisie vSKBN

De vSKBN gelooft dat mensen en dieren als onderdeel van de natuur met elkaar in balans kunnen zijn en dat stads- en kinderboerderijen de ideale plek zijn om dit te ontdekken.

Voor de vSKBN gaat dierenwelzijn over de kwaliteit van leven, waarin het dier een positieve staat van welzijn ervaart en natuurlijk gedrag kan vertonen. Stads- en kinderboerderijen zorgen voor de optimale fysieke en mentale gezondheid van hun dieren met passende huisvesting, goede verzorging en gezonde voeding. Respect voor de eigen waarde van het dier, zijn natuurlijk behoeften en voorlichting-en-educatie daarover staan centraal.

Onze visie

Dierenwelzijn staat steeds meer in het middelpunt van de belangstelling en ook naar de rol van de kinderboerderijen wordt kritisch gekeken. Wij juichen deze ontwikkeling toe, maar worden helaas ook met enige regelmaat geconfronteerd met mensen en organisaties die de media opzoeken met ongenueanceerde en vaak zelfs onware uitlatingen over het dierenwelzijn op onze locaties. Mede daarom is het belangrijk om te laten zien hoe de leden van de vSKBN dierenwelzijn op de locaties vorm geven, waar wij voor staan en waar men ons op mag aanspreken.

Om onze leden te ondersteunen bij het optimaliseren van het dierenwelzijn op de boerderij worden praktische leidraden opgesteld. Hiermee kunnen de condities op de eigen boerderij worden getoetst en waar nodig verbeteringen worden doorgevoerd. Wij realiseren ons echter ook dat er grote verschillen zijn in de mogelijkheden die stads- en kinderboerderijen hebben om deze richtlijnen geheel of gedeeltelijk over te nemen.

Voor de uitwerking van deze visie baseren we ons o.a. op:

- De 6 leidende principes van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) voor positief welzijn in de veehouderij:
 1. Erkenning van de intrinsieke waarde van het dier: respect voor de eigen waarde van het dier als wezen met gevoel dat pijn en plezier kan ervaren.
 2. Goede voeding
 3. Goede omgeving
 4. Goede gezondheid
 5. Natuurlijk gedrag: Voldoende mogelijkheden voor het dier om essentiële natuurlijke gedragingen te vertonen en zijn behoeften te vervullen.
 6. Positieve emotionele toestand: het dier moet kunnen reageren op veranderende sociale en fysieke omgeving
- De dierenwelzijnsmonitor voor kinderboerderijen van de Dierenbescherming

Deze visie wordt praktisch uitgewerkt in ons Kwaliteitsbewijs, in de bijlagen daarvan en in onze verschillende leidraden per diersoort.

De kinderboerderij

Wat is een kinderboerderij? Op die vraag is niet makkelijk een duidelijk omkaderd antwoord te geven, daarvoor is het kinderboerderijenlandschap te gevarieerd. We zien kleine boerderijen waar een of meer enthousiaste medewerkers enkele dagdelen per week bezoekers de gelegenheid geven

om in contact te komen met de dieren, maar ook grote stadsboerderijen met een groot educatief aanbod en een belangrijke buurtfunctie. Daar tussenin bestaan meer varianten dan we hier kunnen beschrijven.

Eén belangrijk kenmerk hebben ze allemaal gemeen: bezoekers op de kinderboerderij kunnen echt met de dieren in aanraking komen en niet alleen achter een hek naar dieren kijken.

Net zo gevarieerd als het soort boerderijen zijn ook de functies die ze vervullen:

- Elke boerderij zet zich in om mensen respect bij te brengen voor de dieren en te laten zien hoe ze verzorgd, benaderd en behandeld moeten worden.
- Deze educatieve functie wordt vaak aangevuld met informatie over o.a. de aanwezige dieren en over het hoe en waarom van specifieke hygiënemaatregelen op een boerderij. Veel boerderijen breiden deze educatieve functie verder uit met het doel om respect en liefde bij te brengen voor de natuur in het algemeen en met name in de eigen woonomgeving. Op veel plaatsen zijn dan ook educatieve projecten over energie, waterbesparing en andere vormen van duurzaamheid. Maar ook de herkomst van dierlijke producten als melk, vlees en eieren kan een belangrijk aandachtspunt zijn om consumenten te motiveren om bewustere keuzes te maken. Iedere boerderij maakt hierin zijn eigen keuzes afhankelijk van de locatie, de eigen doelstelling en de organisatorische mogelijkheden.
- Sommige stads- en kinderboerderijen hebben een belangrijke functie als ontmoetingsplek voor iedereen uit de buurt: jong en oud en vanuit alle achtergronden. Zo'n boerderij vormt een uitstekende plek om alle bewoners te betrekken bij elkaar en bij wat er in de buurt gebeurt.
- De sociale functie van kinderboerderijen is lange tijd onderbelicht geweest, maar komt de laatste jaren steeds meer naar voren. Veel mensen die om verschillende redenen moeilijk aansluiting maken bij onze maatschappij vinden op de boerderij bij de dieren en bij elkaar een plaats waar ze gewaardeerd en geaccepteerd worden. Mede om die reden zijn ook zorgboerderijen niet meer weg te denken.
- Een kinderboerderij is een laagdrempelige manier om zowel jong als oud kennis te laten maken met natuur- en milieuaspecten in het algemeen en met name in de eigen woonomgeving. Daarnaast is de toegang veelal gratis of zijn in ieder geval de entreekosten zeer laag. Dit zorgt ervoor dat er geen financiële drempel wordt opgeworpen voor bezoekers.

Het goede voorbeeld

Stads- en kinderboerderijen zijn de plek bij uitstek waar jong en oud leert over dierenwelzijn en wat daarvoor nodig is. Daarom is het belangrijk dat zij altijd het goede voorbeeld geven. Daarbij denken we niet alleen aan huisvesting, maar ook aan geschikte voeding en de dagelijkse omgang met de dieren. De rookvrije status die de meeste stads- en kinderboerderijen inmiddels hebben bereikt, bewijst dat er ook aandacht is voor gezond gedrag van bezoekers zelf.

Welke diersoorten en welke niet?

Medio 2022 is de nieuwe positieflijst (huis- en hobbydierenlijst) opgesteld met een overzicht van de zoogdieren die door hobbydierhouders gehouden kunnen worden. Dit aantal is teruggebracht tot 30, hetgeen voor een aantal boerderijen gevolgen kan hebben.

Stads- en kinderboerderijen hebben vrijwel altijd de beschikking over een goed opgeleide dierverzorger. Gezien deze deskundigheid en de educatieve functie van kinderboerderijen is de vSKBN van mening dat voor deze branche (evt. onder voorwaarden) een versoepeling mogelijk zou moeten zijn.

Het is van belang dat de boerderijen zich niet alleen houden aan de positieflijst, maar ook kijken naar de eigen mogelijkheden bij uitbreiding van het aantal diersoorten. Is de noodzakelijke kennis omtrent het dier en de gezondheid van mens en dier aanwezig, is er voldoende ruimte voor natuurlijk gedrag en is er voor de diersoorten een duidelijk omschreven educatief doel? Alleen als al deze vragen positief kunnen worden beantwoord kan overwogen worden om tot uitbreiding over te gaan.

Huisvesting

Op deze plek geven wij alleen algemene lijnen aan voor huisvesting van dieren op de kinderboerderij. Voor een verdere uitwerking per diersoort verwijzen wij naar onze verschillende leidraden.

- Groeps- of kudde dieren worden in groepen of tenminste in koppels gehouden.
- Er wordt rekening gehouden met familie- en vriendschapsbanden.
- Dierenverblijven worden zo ingericht dat het dier soorteigen natuurlijk gedrag kan vertonen zoals wroeten, graven, klimmen of een modder- zonne- of waterbad nemen.
- Dieren hebben bij voorkeur dag en nacht de mogelijkheid om naar buiten te gaan.
- Dieren hebben altijd een nacht- of schuilhok waar zij zich kunnen afzonderen of terugtrekken van bezoekers of soortgenoten.
- Dieren hebben altijd de mogelijkheid beschutting te zoeken tegen zon, regen en wind.
- De verblijven hebben een gezond klimaat en een goede temperatuur en relatieve vochtigheid. Zorg voor goede ventilatie en isolatie, maar voorkom tocht.
- De verblijven zijn veilig, dus bijvoorbeeld geen scherpe randen waar dieren zich aan kunnen verwonden of ongezonde materialen waar ze aan kunnen knagen.
- De bodemdekking van zowel binnen- als buitenverblijven voldoet aan de behoeften van het dier.
- Verlichting met kunstlicht moet zoveel mogelijk tegemoet komen aan de lengte van de dagen en het bioritme van het dier.

Gezondheid

- Bij ziekte wordt een veearts of dierenarts geraadpleegd en indien nodig een second-opinion gevraagd.
- Medische verrichtingen worden alleen uitgevoerd in overleg met of door een dierenarts.
- Rantsoen wordt per dier berekend, rekening houdend met de mate van beweging en fysieke gesteldheid.
- Dieren krijgen voldoende ruwvoer.
- Er is een voor medewerkers toegankelijk overzicht met soorten en hoeveelheden groenten en fruit dat elk dier mag eten.
- Er wordt onder geen enkel beding beschimmeld voer gegeven.
- Hoeven worden bekapt door iemand met relevante opleiding en ervaring.
- Er is een kalender op de kinderboerderij (liefst in de kantine) met alle te verrichten preventiemaatregelen, zoals wormonderzoek aanvragen, ontwormen, inentingen en hoeven bekappen.
- Er is een voor alle medewerkers inzichtelijk logboek aanwezig waarin alle ziekten, problemen, verrichtingen en andere relevante bijzonderheden omtrent de dieren genoteerd worden. Het wordt bijgehouden door de beheerder en/of dierverzorger.
- Er is een dagelijkse overdracht via briefing of logboek, zodat de medewerkers op de hoogte zijn van de actuele ontwikkelingen rond de dieren en weten hoe ze moeten handelen.
- De dieren hebben altijd de beschikking over vers drinkwater.
- Verblijven worden regelmatig goed gereinigd/uitgemest en eventueel ontsmet. Er mogen geen resten van ontsmettings- en schoonmaakmiddelen achterblijven in de verblijven.

- Er is een quarantaineruimte aanwezig en een aparte ruimte waar een ziek dier rust krijgt om te herstellen.
- Er zijn warmtelampen aanwezig voor dieren met ondertemperatuur.
- Voor de meeste dieren is groenvoer geen overbodige luxe. Winterwortelen zijn bij boerderijen voor een klein bedrag te bestellen en veel boerderijen kunnen gratis 'afvalgroenten en -fruit' ophalen bij bedrijven in de buurt. Hiervoor komen echter alleen onbewerkte groente en onbewerkt fruit in aanmerking. Het is niet toegestaan om keukenafval en (bewerkte) etensresten (swill) te voeren aan landbouwhuisdieren. Dit om de verspreiding van besmettelijke dierziekten (zoals varkenspest) tegen te gaan.
- Niet voeren: een lastige, maar noodzakelijke boodschap voor bezoekers. Want wat is er leuker dan zelf de dieren iets te eten geven? Duidelijke en eerlijke informatie over het hoe en waarom geeft bezoekers inzicht in het belang van deze regel en in de gevolgen van het verkeerd of teveel voeren van dieren in het algemeen.

Aanpak afwijkend gedrag

Probleemgedrag en stereotiep gedrag kunnen wijzen op een verminderd welzijn van een dier. Het dier kan apathisch, angstig, agressief of beschadigend gedrag vertonen (probleemgedrag) of steeds dezelfde schijnbaar doelloze beweging maken (stereotiep gedrag).

Er lijken echter ook dieren te zijn die geen afwijkend gedrag vertonen, maar toch een verminderd welzijn ervaren. Het is belangrijk dat medewerkers van de kinderboerderij zich hiervan bewust zijn.

Probleemgedrag en stereotiep gedrag komen bij uitstek voor bij dieren in gevangenschap en zijn een uiting van verminderd welzijn. Daarom is het belangrijk om de oorzaak te achterhalen:

- Heeft het dier bijvoorbeeld voldoende mogelijkheden om zijn natuurlijk gedrag te vertonen? Die behoeftes verschillen per diersoort en zijn terug te vinden in de verschillende leidraden die de vSKBN ontwikkelt.
- Ook verveling kan een rol spelen. Verrijking van de leefomgeving geeft een dier meer afleiding. Daardoor blijft het alert en gezond en is probleemgedrag in veel gevallen te voorkomen.
- Soms komen gedragsproblemen voort uit lichamelijke oorzaken of vanuit de voeding. Uiteraard is het belangrijk om die mogelijkheden uit te sluiten.

Op de [site](#) van de vSKBN is meer informatie over verrijking te vinden en staan ook verrijkingstips voor verschillende diersoorten. Daarbij komen o.a. de volgende thema's komen aan de orde:

- Voedselverrijking
- Omgevingsverrijking
- Verrijking door training

Benaderen en hanteren

Of en hoe een dier benaderd kan worden is vooral afhankelijk van de aard van het dier. Zo zullen bijvoorbeeld prooidieren (zoals konijnen) altijd op hun hoede zijn, omdat oppakken kan betekenen dat ze gegrepen worden door een roofdier.

- Het is belangrijk dat bezoekers weten dat ze rustig bij de dieren moeten gaan zitten tot die uit zichzelf (wel of niet) naar ze toe komen. Het dier moet daarbij de tijd krijgen om te kijken, te ruiken en te wennen.
- Bezoekers moeten weten dat een dier dat wegloopt niet benaderd wil worden.
- Dieren moeten altijd een plek hebben om zich af te zonderen of terug te trekken als ze contact met mensen willen vermijden. Voor bezoekers moet duidelijk zijn dat het dier op die plek met rust gelaten moet worden.
- Als de mogelijkheid van oppakken/knuffelen wordt geboden, doe dat dan alleen onder deskundige begeleiding. Dieren op schoot houden heeft niet de voorkeur.

Het is heel belangrijk dat bezoekers goed worden geïnformeerd over de manier waarop ze op de kinderboerderij (en elders) met dieren moeten omgegaan. Dit kan via informatiepanelen, maar vooral ook via rechtstreeks contact tussen medewerkers en bezoekers. Uit ervaring blijkt dat soms ook handhavend moet worden opgetreden.

Het behoeft geen betoog dat alle medewerkers (personeel en vrijwilligers) goed op de hoogte zijn van de manier waarop ze de dieren moeten benaderen en eventueel oppakken.

Transport

- Transport levert altijd stress op. Daarom worden dieren alleen getransporteerd als het echt nodig is.
- Zieke dieren worden zoveel mogelijk op de boerderij behandeld door de dierenarts of veearts.
- Is transport toch noodzakelijk? Zorg dan voor een deugdelijke trailer of bench die geschikt is voor het betreffende dier. Houd rekening met omstandigheden als kou of hitte.

Fokken

Het is van belang dat een kinderboerderij een helder fokbeleid heeft waarin wordt aangegeven waarom er wordt gefokt (doelstellingen) en met welke dieren. In de bijlagen bij het Kwaliteitsbewijs van de vSKBN is een voorbeeld voor zo'n beleid opgenomen.

Door het fokken komen er mogelijk meer dieren op de boerderij dan op het eigen terrein kunnen worden ondergebracht. Het is belangrijk om vooraf na te denken over de vraag waar deze dieren naar toe gaan.

Doelstellingen kunnen zijn:

- Bijdragen aan de instandhouding van zeldzame Nederlandse huisdierrassen (levend cultureel erfgoed).
- Bijdragen aan en verbeteren van het ras door het fokken met raszuivere en stamboekwaardige dieren.
- Stimuleren van natuurlijk gedrag. Voortplanting is een onderdeel van het natuurlijk gedrag en draagt bij aan de natuurlijke dynamiek in een diergroep of kudde.
- Educatie. Door beleving leren bezoekers meer over voortplanting en jonge dieren. Denk hierbij aan een kuiken dat uit een ei komt of een koe die melk geeft na de geboorte van het kalf.
- Attractief. Jonge dieren hebben een grote aantrekkingskracht op bezoekers.
- Regelmatige verjonging van het dierenbestand.
- Inkomsten. Verkoop van jonge dieren kan zorgen voor extra inkomsten voor de boerderij. Dit gaat in het algemeen slechts om kleine bedragen. Fokken uitsluitend t.b.v. extra inkomsten hoort naar onze mening niet thuis op een kinderboerderij.

Onderlinge uitwisseling van jonge dieren met kinderboerderijen, particulieren (liefhebbers) en houders van stamboekwaardige dieren wordt gestimuleerd. Een belangrijk selectiecriteria daarbij is het karakter van beide ouderdieren. De jonge dieren moeten geschikt zijn voor de kinderboerderij en het veelvuldige contact met bezoekers.

Door de goede kwaliteit, het vriendelijke karakter en de ziektevrije status is voor de meeste dieren een goede plek te vinden bij andere kinderboerderijen en particulieren. Daar doen kinderboerderijen hun uiterste best voor.

Zie ook de bijlage 'Fokbeleid' bij het vSKBN Kwaliteitsbewijs.

Opvang- en dumpdieren

Afstandsdieren zijn huisdieren die in goed overleg worden achtergelaten op de kinderboerderij. De boerderij kan hier eventueel een vergoeding voor vragen. Dumpdieren zijn dieren die zonder overleg en ongevraagd 'over het hek' worden gezet. Bijna alle kinderboerderijen krijgen te maken met afstands- en dumpdieren. Deze kunnen gezondheids- en/of gedragsproblemen hebben en verwaarloosd zijn. Om insleep van ziektes te voorkomen is het belangrijk om beleid te maken over de manier waarop met deze dieren wordt omgegaan.

Voorkomen is beter dan genezen. Kinderboerderijen kunnen een (beperkte) rol spelen bij het voorkomen van afstand of dumpen van huisdieren door:

- Het geven van voorlichting en educatie over het houden van een huisdier. Wat heeft het nodig m.b.t. huisvesting, voeding en omgang? Kun je het dier een veilige plek bieden waar het zijn natuurlijk gedrag kan vertonen? Denk na voor je een dier in huis neemt!
- Voorlichting over de mogelijkheden om op een goede manier afstand van een dier te doen.
- Informatie over de (on)mogelijkheden om dieren op de boerderij zelf op te vangen.

In het handboek Kwaliteitsbewijs van de vSKBN is een aparte bijlage gewijd aan afstands- en dumpdieren. Hierin is ook een voorbeeld voor beleid opgenomen, aangevuld met de stappen die gezet kunnen worden om een geschikte nieuwe plek voor het dier te vinden als dat niet op de boerderij kan worden opgevangen. Zie hiervoor de bijlage 'Opvang en pensionbeleid'. Gemeenten hebben overigens de wettelijke taak om gevonden dieren twee weken op te (laten) vangen.

Levensbeëindiging

Dieren worden alleen bij uitzichtloos lijden op locatie geëuthanaseerd. Ze mogen daarbij geen onnodige opwinding, pijn of lijden ervaren. Daarom is het belangrijk dat dit door een praktiserende dierenarts of andere bevoegde beroepsbeoefenaar gebeurt. In noodsituaties kan van deze regel worden afgeweken. Het gaat dan om dieren die zodanig gewond of ziek zijn dat dit met ernstige pijn of ernstig lijden gepaard gaat en er geen andere praktische mogelijkheid is om die pijn of dat lijden te verlichten.

Zie voor meer informatie Hoofdstuk 1.15 van het handboek Kwaliteitsbewijs.

Toezicht en veiligheid

Een kinderboerderij heeft een verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de dieren die op het terrein gehuisvest zijn. Ze moeten beschermd worden tegen onjuist gedrag van bezoekers, maar ook tegen gevaren als brand en mishandeling buiten openingstijden.

- Goede brandpreventiemaatregelen en rookmelders zijn van groot belang, vooral ook in stalgedeelten.
- Bij weiden en knuffelhoeken moet tijdens openingstijden altijd toezicht zijn.
- De veiligheid van de dieren moet ook buiten openingstijden zoveel mogelijk gewaarborgd zijn. Dit kan bijvoorbeeld door bewakingscamera's, alarminstallaties, bewegingslampen, goed onderhouden hekwerk en deugdelijk hang- en sluitwerk. Goede contacten met burens en met de wijkagent kunnen zorgen voor meer sociale controle en daarmee ook een bijdrage leveren aan de veiligheid van de dieren.
- Bij de ingang moet aangegeven staan wie in geval van onraad gebeld kan worden.
- Bij bijzondere gelegenheden (bijv. oudejaarsavond) kan het verstandig zijn de dieren zoveel mogelijk binnen te zetten.

In het vSKBN handboek Kwaliteitsbewijs is een hoofdstuk opgenomen voor de (bijna altijd verplichte) RI&E, met o.a. meer informatie over veiligheid op de kinderboerderij.

Medewerkers

De beste mogelijke zorg voor de dieren: het is de belangrijkste taak voor de medewerkers van de kinderboerderij.

- Het is belangrijk dat er aantoonbare deskundigheid is in de vorm van een of meer medewerkers (beheerder of dierverzorgers) die liefst een MBO-4 opleiding Manager Dierversorgung hebben, maar minimaal MBO-3 Dierversorgung.
- Wanneer op de kinderboerderij alleen vrijwilligers werkzaam zijn, moet aantoonbaar gemaakt worden op welke manier voldaan wordt aan de gestelde beroepscompetenties die horen bij een vakbekwaam beheerder.
- Ook bij afwezigheid van deze medewerker(s) moet goede zorg voor en welzijn van de dieren geborgd zijn en moet op papier staan hoe de verantwoordelijkheden geregeld zijn.
- Alle beslissingen rondom de dieren worden genomen in overleg met de dierverzorgers.
- Vrijwilligers die met de dieren werken, worden vooraf vakkundig ingewerkt en goed geïnformeerd over de zorg voor de dieren en het soortgedrag van de diersoorten op de boerderij.